

SCURT ISTORIC AL RELAȚIILOR POLITICE ALE ȚĂRILOR DIN AFRICA DE NORD ȘI ASIA DE SUD-VEST CU UNIUNEA EUROPEANĂ

*SHORT HISTORY OF THE POLITICAL RELATIONS
OF THE COUNTRIES FROM NORTH AFRICA
AND SOUTH-WEST ASIA WITH THE EUROPEAN UNION*

*BREF HISTORIQUE DES RELATIONS POLITIQUES
DES PAYS D'AFRIQUE DU NORD
ET D'ASIE DU SUD-OUEST AVEC L'UNION EUROPÉENNE*

Lt.col.drd. Daniel-Constantin CHELĂRESCU*

Uniunea Europeană reprezintă, în momentul actual, una dintre cele mai mari organizații politice și economice ale lumii. Relațiile cu vecinii săi și, în special, cu statele din zona MENA reprezintă o adevărată provocare atât pentru UE, cât și pentru statele MENA. Uniunea Europeană dorește dezvoltarea unui climat de afaceri sănătos, cu parteneri din vecinătate, care, indiferent de problemele întâmpinate, să împărtășească aceleași valori democratice.

European Union represents nowadays one of the biggest political and economic organization of the modern world. The relationships with neighbors, especially with MENA countries, represent the biggest challenge for both, UE and MENA. UE intends to develop a healthy business environment with partners from proximity and who, regardless of the problems encountered, share the same democratic values.

À l'heure actuelle, l'Union européenne représente l'une des plus grandes organisations politiques et économiques du monde. Ses rapports avec les États du voisinage, et en particulier avec ceux de la région MENA, constituent tant pour l'UE que pour les pays de la région MENA un véritable défi. L'Union européenne veut assurer le développement d'un climat sain d'affaires avec ses partenaires de proximité, qui partagent les mêmes valeurs démocratiques, quelles que soient les difficultés.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană; MENA; politică; economie.

Keywords: European Union; MENA; politics; economies.

Mots-clés: l'Union européenne; MENA; la Méditerranée; politique; économie.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, statele europene se găseau într-o situație precară, în principal, din cauza războiului, atât din punct de vedere industrial, economic, financiar, cât și social.

În acest sens, mare parte dintre liderii politici ai acelor vremuri au realizat că, numai prin încheierea unor acorduri politice, dublate de eforturi financiare și economice considerabile, pot să asigure o dezvoltare durabilă a Europei, care să acopere toate nevoile cetățenilor europeni și să asigure un viitor locuitorilor. Astfel, la 16 aprilie 1948, a

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: chelarescu.daniel@yahoo.com*

fost semnată convenția care a condus la crearea *Organizației Europene de Cooperare Economică*¹ (OECE), care a reunit statele din Europa, excepție făcând URSS și statele est-europene, sub influență sovietică.

OECE a avut, ca obiective, dezvoltarea legăturilor dintre statele și producțiile lor economice, libertatea schimburilor economice și financiare, cel mai important aspect fiind promovarea cooperării europene, prin crearea unui program anual comun, pentru perioada 1948-1949, urmat, ulterior, de un program comun, pe o perioadă de patru ani. OECE și-a dovedit utilitatea până la încheierea procesului de finanțare de către SUA a *Planului Marshall*² (1952), când s-a înregistrat o scădere a importanței sale.

Cu toate acestea, datorită expertizei acumulate, în urma desfășurării activității sale, OECE a continuat să dezvolte cooperarea dintre statele europene, pe două paliere, primul palier fiind reprezentat de către cooperarea dintre statele europene pentru cooperare și dezvoltare durabilă, iar cel de-al doilea a fost reprezentat de către dezvoltarea relațiilor cu alte state, chiar și din afara Europei, bazate pe economia de piață și pe liberul schimb.

Principala modalitate prin care vest-europenii și-au propus materializarea acestor idei a fost realizarea unei uniuni economice vest-europene, începând cu crearea unor așa-numite comunități, respectiv *Comunitatea economică a cărbunelui și oțelului* (CECO), *Comunitatea Economică Europeană* (CEE) și *Comunitatea Europeană a Energiei Atomice* (CEEA)³.

CECO a fost creată, la data de 18 aprilie 1951, în urma semnării Tratatului de la Paris, ca o piață comună europeană pentru cărbune și oțel, unde prețul celor două produse urma să fie unul egal pentru toți membrii, evitându-se astfel o criză de supraproducție. Prin realizarea acestui acord, membrii CECO au dat dovadă de înțelepciune, de voință, de maturitate și de realitate politică, astfel încât scopurile urmărite să fie agreate de către toți membrii săi, în folosul tuturor, fără discriminare. Încă de la începuturile sale, CECO a acordat o foarte mare importanță relațiilor economice atât în interiorul său, cât și cu statele vecine.

Odată cu trecerea timpului, organizația s-a dezvoltat, au fost propuse și realizate noi scopuri comune, numărul membrilor ca și cel al populației sale au crescut, iar puterea economică a noii

organizații a sporit în mod progresiv, în raport cu noii membri.

Conform celui de-al doilea pilon al OECE, un rol important, în cadrul relațiilor externe ale organizației, a fost reprezentat, începând cu anii '50, de relațiile politice și economice cu statele din afara Europei (un rol important avându-l relațiile cu statele din vecinătatea sudică), respectiv Africa de Nord și Asia de Sud-Vest. Această zonă a fost denumită, ulterior, în literatura de specialitate, *Middle East and North Africa* (MENA)⁴ care include, conform evaluării Băncii Mondiale: Algeria, Bahrein, Djibouti, Egipt, Iran, Israel, Irak, Iordania, Kuwait, Liban, Libia, Maroc, Oman, Qatar, Arabia Saudită, Siria, Tunisia, Emiratele Arabe Unite, Palestina (West Bank și Gaza) și Yemen.

Cu toate acestea, de-a lungul vremii, relațiile dintre statele europene și cele din MENA nu au fost întotdeauna dintre cele mai fructuoase, existând sincope în derularea relațiilor dintre Uniune, ca un tot unitar, și diferitele state ale MENA, precum și în cadrul relațiilor bilaterale dintre statele celor două zone.

Zona MENA este formată din state, care, în general, și-au câștigat independența la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, cu o clasă politică tânără, fără experiență, unde istoria și cutumele dominațiilor turcă și colonială europeană, pe o perioadă de sute de ani, au avut o influență foarte mare, respectivele state având diferite niveluri de dezvoltare economică, cu decalaje mari în gradul de dezvoltare și cu o rată de analfabetism foarte ridicată.

Primele relații de cooperare între predecesora UE și statele din zona mediteraneană au fost stabilite în anii '60, fiind relații strict comerciale. Prima țară cu care UE a stabilit o cooperare comercială a fost Turcia, în 1964, urmată de Liban, în 1965. În anul 1972, UE a adoptat „o politică globală de cooperare financiară și tehnică”, iar, drept urmare, a stabilit un set de relații comerciale cu Egiptul, cu Marocul, cu Tunisia, în 1972, cu Israelul, în 1975 și cu Iordania, în 1977. La aceste acorduri comerciale, au fost anexate protocoale financiare și tehnice, având ca scop dezvoltarea economică și socială a țărilor riverane Mării Mediterane.

Odată cu trecerea timpului, conducerea politică a UE a analizat situația și a realizat că, dacă se dorește obținerea de rezultate pozitive, în acord cu scopurile urmărite, trebuie să se implice mai

mult în activitățile desfășurate în zona MENA și să promoveze, în această zonă, principiile care au stat la baza constituirii Uniunii, respectiv democrația, egalitatea în drepturi, economia de piață, libera circulație a mărfurilor și a populației. Regiunea MENA constituie o zonă de importanță primordială pentru politica externă a Uniunii Europene, zonă în care Uniunea a identificat o serie de factori care pot influența desfășurarea activităților, pornind de la cel politic, continuând cu abundența resurselor energetice din zonă, respectiv gaze naturale și petrol, apoi cu cel social, inițiind, astfel, o serie de programe care să conducă la dezvoltarea relațiilor dintre cele două entități.

Stabilirea unor politici comune în spațiul mediteranean a devenit, în anii '90, o prioritate a UE, urmărindu-se crearea și dezvoltarea unor relații privilegiate, de tip parteneriat, cu aceste țări. Prin acest parteneriat, se urmărea dezvoltarea economică a statelor din Africa de Nord și din Asia de Sud-Vest, condiție primordială pentru asigurarea păcii și stabilității politice a zonei.

Au fost inițiate mai multe programe de cooperare, economice și politice între Uniunea Europeană, Africa de Nord și Asia de Sud-Vest. Unul dintre cele mai importante programe a fost Parteneriatul Euromediteranean (EMP), cunoscut sub numele de *Procesul de la Barcelona*⁵, proiect lansat în anul 1995, în orașul spaniol Barcelona. Acest proces a avut, ca principal scop, domeniul economic și încurajarea creării unei zone de securitate regională și a comerțului liber, în zona euromediteraneană, până în anii 2010, 2015, urmărind, în principal, trei paliere: primul fiind un parteneriat în domeniul politic și al securității, al doilea centrat pe un parteneriat economic și financiar, iar al treilea palier cuprinde un parteneriat social și cultural.

La aceste paliere, s-a adăugat, în noiembrie 2005, și componenta migrației⁶.

Încă de la constituire, *Procesul de la Barcelona* a fost un eveniment politic, care a reușit, pentru prima dată, să reunească 27 de state riverane Mării Mediterane. Cu toate că zona euromediteraneană era confruntată cu numeroase conflicte, această inițiativă s-a transformat într-un succes, în care au fost implicate numai statele limitrofe zonei mediteraneene, devenind principalul instrument pentru relațiile euromediteraneene, care a ajuns să reprezinte, în anul 2016, un parteneriat între 39 de guverne și peste 750 de milioane de locuitori.

Au existat și unele cazuri, în care state din zona MENA au dezvoltat relații bilaterale cu partenerii europeni, aceste relații fiind, de cele mai multe ori, o continuare a celor din perioada colonială.

Pentru dezvoltarea zonei, au fost create numeroase programe regionale, după cum urmează: EuroMesco, Rețeaua Euromediteraneană a Drepturilor Omului, Forumul Euromediteranean al Institutelor de Știință Economică – FEMISE, EuroMed Heritage, EuroMed Jeunesse. Majoritatea acestor programe au fost finanțate, prin intermediul principalului instrument de cooperare economică și financiară al parteneriatului, MEDA⁷. Prin acest program, s-au alocat fonduri pentru sprijinirea reformelor economice și sociale, astfel, pentru perioada 1995-1999, peste 3,4 miliarde de euro, iar, pentru perioada 2000-2006, peste 5,3 miliarde euro⁸. Acordarea de fonduri din acest program a fost condiționată de efectuarea unor reforme structurale, prevăzându-se și posibilitatea de a fi oprită finanțarea, dacă nu se respectau democrația și drepturile omului.

Aplicarea tuturor prevederilor acestui proces a fost, de multe ori, foarte anevoioasă, cu multe obstacole, în principal din cauza numeroaselor diferențe economice și de dezvoltare între state, dar care, până la urmă, a reprezentat un sistem funcționabil, a cărui dezvoltare și perfecționare se impun. Uniunea Europeană, în special conducerea politică, s-a ferit să critice public statele partenere care nu au respectat întocmai acordurile încheiate, cu toate acestea însă, au pus un accent foarte mare pe dezvoltarea relațiilor economice.

Acest parteneriat reprezintă, cu toate sincopele lui, un model de colaborare între mai multe state, combinat și cu relații de cooperare bilaterală, totul desfășurându-se într-o zonă geografică, unde state, între care există diferențe de ordin ideologic, religios și economic, au reușit să realizeze o colaborare fructuoasă, din care cel mai mult de câștigat a avut populația din zonă.

Din cauza diferitelor probleme pe care unele state din vecinătatea Uniunii Europene le aveau, care, de multe ori, au generat tensiuni și dezacorduri cu UE sau între respectivele state, la nivelul conducerii UE s-a hotărât că este necesară definirea și crearea unui cadru de cooperare mai eficient atât cu statele din sudul UE, cât și cu cele din estul Europei.

Astfel, la 12 mai 2004, este aprobat documentul care statuează apariția *Politicii Europene de Vecinătate* (PEV)⁹, program prin care se oferea statelor din vecinătatea UE posibilitatea de a beneficia de prevederile Procesului de la Barcelona, dar care nu conducea automat la integrarea acestor state în UE.

Politica Europeană de Vecinătate presupune existența unui acord încheiat, în prealabil, cu țara parteneră și necesitatea semnării unui *Plan de acțiune*, favorizând astfel semnarea cadrelor bilaterale dintre UE și statele asociate, care oferă posibilitatea fiecărui stat de a se dezvolta într-un ritm propriu, diferit poate de cel al statelor partenere, în funcție de posibilitățile economice, de voința politică etc. PEV a fost și este influențat de o serie de factori negativi din țările MENA, dintre care amintim: corupția, nivelul scăzut al investițiilor străine, existența a numeroase tensiuni politice, un cadru legal adesea nefavorabil investițiilor, o infrastructură deficitară și, uneori, tensiuni între statele respective.

O nouă inițiativă de cooperare între statele europene și cele din Africa de Nord a fost cea reprezentată de cooperarea în regiunea mediteraneeană, cunoscută sub numele de „Dialogul 5+5”, care cuprinde următoarele state: Algeria, Franța, Italia, Libia, Malta, Mauritania, Maroc, Portugalia, Spania și Tunisia. Această cooperare a fost oficial lansată în 1990, la Roma, Italia, ca un forum subregional informal, unde se discutau probleme politice, de apărare, de securitate și de combatere a fenomenului migraționist. Această acțiune de cooperare a contribuit la întărirea aplicării prevederilor Procesului de la Barcelona, sprijinind dezvoltarea relațiilor de cooperare dintre statele maghrebiene și UE.

O altă formă de colaborare între UE și statele MENA a fost reprezentată de către proiectul denumit *Uniunea pentru Mediterana* (UpM). UpM a apărut ca o inițiativă a fostului președinte francez Nicolas Sarkozy, lansată în timpul campaniei sale electorale pentru alegerile prezidențiale, din Franța, din 2007, și urmărea crearea unei uniuni mediteraneene, constituită exclusiv din statele din zona Mării Mediterane. Spania și Italia au văzut în această propunere o încercare de diminuare a activităților din cadrul Procesului de la Barcelona și au promovat ideea implicării Uniunii Europene, respectiv a Comisiei Europene, ca actor principal, în acest proiect.

În luna martie 2008, Consiliul European a aprobat, de principiu, constituirea acestei organizații, iar, la data de 13 iulie 2008, a avut loc, la Paris, activitatea oficială de constituire a Uniunii pentru Mediterana, fiind adoptată o „Declarație comună de constituire”, unde reprezentanții statelor au aprobat actul fondator privind mecanismele și rolul organizației. La constituire, UpM a beneficiat de un sistem instituțional propriu, responsabil pentru punerea în aplicare a politicilor de interes comun, acesta cuprinzând o copreședinție, o Adunare Parlamentară Euromediteraneeană, un Secretariat permanent și întâlniri la nivel înalt, o dată la doi ani.

Obiectivul creării UpM a fost acela de a avea, în jurul granițelor UE, o *centură de state*, care să fie stabile din punct de vedere economic și politic, în care să se dezvolte economii puternice și, implicit, să se asigure un flux ridicat de schimburi comerciale, promovând politica de coeziune regională și de integrare economică.

Pentru aceasta, UpM, aflându-se sub coordonarea UE, a avut, ca surse de finanțare, resursele PEV: Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (ENPI), Facilitatea de Investiții pentru Vecinătate (NIF), Instrumentul de Cooperare Transfrontalieră, din cadrul ENPI, și Facilitatea pentru Investiții și Parteneriat în Spațiul Euromediteraneean¹⁰.

„Parteneriatul strategic dintre UE, regiunea mediteraneeană și Orientul Mijlociu” a fost aprobat de către Consiliul European, în urma reuniunii, din 26 martie 2004, de la Bruxelles, fiind axat pe țările Africii de Nord și ale Orientului Mijlociu, incluzând țările membre ale Consiliului de cooperare al Golfului (CCG), precum și Yemenul, Irakul și Iranul. Acest parteneriat a fost creat ca o contrapondere la proiectul american de stabilizare a zonei respective, denumit „Marele Orient Mijlociu”¹¹, care prevedea implementarea de reforme politice, economice și de securitate. UE a considerat că impunerea de soluții din exterior nu este o variantă viabilă, ci ar trebui ca aceste reforme să pornească din interiorul regiunii.

De aceea UE viza o cooperare cu statele din zonă, bazată pe un dialog constructiv care să aibă în vedere particularitățile fiecărei țări, dorind să fie considerată drept un partener de dialog flexibil. Toate acțiunile desfășurate s-au bazat pe instrumentele Procesului de la Barcelona și pe cooperarea dintre UE și CCG.

În cadrul raportului intermediar al „Parteneriatului strategic dintre Uniunea Europeană, regiunea mediteraneeană și Orientul Mijlociu”, figurează 11 obiective și principii cheie, pe care UE urmărește să le realizeze în regiunea Mediteranei și în cea a Orientului Mijlociu. Obiectivele principale ale parteneriatului au fost: crearea unei zone comune de pace, combaterea terorismului și a proliferării armelor de distrugere în masă, respectarea drepturilor omului, drepturilor femeilor și ale minorităților, cooperarea economică, liberalizarea importurilor și exporturilor. Soluționarea completă a conflictului arabo-israelian constituie o prioritate strategică pentru UE, dar nu reprezintă o condiție prealabilă pentru realizarea de reforme în regiune.

Din punctul de vedere al UE, este de datoria comunității internaționale să acționeze în direcția prevenirii apariției și desfășurării conflictelor violente. În acest sens, Uniunea a afirmat că prevenirea conflictelor internaționale a devenit unul dintre obiectivele majore pe plan internațional. Astfel, pentru realizarea acestui deziderat, UE se bazează, în primă fază, pe „consolidarea avertizării timpurii, în cadrul organizației, și pe coerența politicilor”¹², urmată de punerea în aplicare a instrumentelor diplomatice și umanitare, pentru ca, ulterior, în cazul în care aceste mijloace, combinate cu cele economice, eșuează să se apeleze la cele două structuri de gestionare a crizelor, respectiv Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) și Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC)¹³.

Primăvara Arabă, începută în Tunisia, pe parcursul lunii decembrie 2010, a adus schimbări majore în evoluția politică și socială a statelor din Africa de Nord și din Asia de Sud-Vest. Numeroase regimuri politice din zonă au fost schimbate, iar alte regimuri politice au trebuit să accepte modificări importante ale sistemelor sociale proprii. Uniunea Europeană s-a implicat militar, economic și politic în evoluția fenomenelor care au decurs din desfășurarea Primăverii Arabe.

UE a sprijinit aplicarea *Rezoluției 1973 a ONU pentru Libia*, prin care se aproba efectuarea de atacuri aeriene împotriva regimului lui Muammar el Gaddafi. De asemenea, membri ai forțelor armate ale țărilor UE (Franța, Germania, Italia, Polonia, Danemarca și Marea Britanie) i-au sprijinit pe rebelii libieni în lupta împotriva trupelor lui Gaddafi, prin consilieri militari, prin livrarea de armament și prin efectuarea de bombardamente ale aviației.

Încă din primele zile care au urmat Primăverii Arabe, lideri ai Uniunii Europene, incluzându-l aici pe președintele Consiliului European, Herman Von Rompuy, președintele de la acea vreme al Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, și Înalțul Reprezentant pentru Afaceri Externe, Catherine Asthon au vizitat, în repetate rânduri, țările din zona Africii de Nord și din zona Asiei de Sud-Vest, pentru a asigura statele respective de sprijinul politic al Uniunii Europene.

În mai 2011, Catherine Asthon a fost unul dintre primii politicieni europeni care a vizitat Libia, imediat după revoluția libiană, pentru a discuta în legătură cu sprijinul oferit de UE noilor autorități libiene și pentru a oficia deschiderea *Biroului Uniunii Europene din Benghazi*¹⁴.

În 2012, Uniunea Europeană a numit un reprezentant special pentru regiunea sud-mediteraneană, iar acesta a organizat, la nivel înalt, grupuri de lucru ale reprezentanților UE cu Tunisia, cu Iordania și cu Egipt.

Rezultatul acestor grupuri de lucru a constatat în dezvoltarea relațiilor politice, economice și financiare dintre cele două părți, precum și înlesnirea accesului celor trei state la piața financiară privată din Uniunea Europeană.

Uniunea Europeană s-a implicat activ în organizarea de alegeri libere în zonă, prin trimiterea de observatori în țări precum: Tunisia, Iordania și Algeria. O echipă de evaluare a alegerilor a fost trimisă în Libia, pentru observarea și aprecierea rezultatului alegerilor.

De asemenea, UE a oferit asistență tehnică, pentru a ajuta autoritățile locale să organizeze alegerile libere din Tunisia, din Libia, din Egipt și din Maroc. Uniunea a susținut activ organizațiile societății civile, în vederea sensibilizării populației și instruirii observatorilor locali cu privire la desfășurarea alegerilor. Dincolo de alegeri, Uniunea Europeană a extins sprijinul în direcția înființării de instituții democratice care să promoveze dreptul la educație, drepturile omului și ale femeilor.

De-a lungul timpului, UE și-a adaptat instrumentele de politică externă la realitățile din teren, suferind transformări majore care să conducă la o mai bună îndeplinire a scopurilor sale.

Evoluția relațiilor UE-MENA, din ultimele două decenii, nu au fost cele scontate de UE, nereușindu-se o liberalizare și o democratizare a societăților respective, în conformitate cu

standardele UE, în principal din cauza diferențelor culturale și de percepție a libertăților. De aceea UE a încercat, în ultimii ani, să eficientizeze colaborarea cu statele din zona MENA, prin implementarea de noi concepte, după cum urmează: conceptul *more for more*, parteneriatele cu reprezentanții societății civile, recunoașterea rolului femeii în reforma politico-socială și un nou program de asistență financiară – ”Support to Partnership, Reform and Inclusive Growth” – *SPRING*¹⁵.

Uniunea Europeană și-a anunțat, în martie 2017, prin Catherine Ashton, Înalțul Reprezentant pentru Afaceri Externe, interesul în direcția rezolvării problemelor cu care se confruntă Libia, respectiv migrația, traficul ilegal de persoane și contrabanda, confirmând, totodată, sprijinirea și finanțarea unui program, în valoare de 120 de milioane de euro, pentru diferite proiecte în domeniile educație, sănătate, guvernare, societate civilă, protecția persoanelor, tineretului¹⁶.

În perioada 04-05.04.2017, a avut loc la Bruxelles, sub președinția comună a UE, a Germaniei, a Kuwaitului, a Norvegiei, a Qatarului, a Marii Britanii și a ONU, o conferință la nivel ministerial, cu participarea peste 70 de țări, cu tema *Sprijinirea viitorului Siriei și al regiunii*, în cadrul căreia s-a hotărât implicarea tuturor participanților, pentru obținerea unei păci durabile în Siria, și s-au adunat fonduri în valoare de peste 6 miliarde de euro, pentru ajutorarea celor peste 5 milioane de refugiați sirieni și a statelor care-i susțin¹⁷.

Prin acțiunile desfășurate, de-a lungul anilor, în zonele din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu, Uniunea Europeană a demonstrat că este interesată de realizarea unui climat propice păcii și securității în zona MENA, în care populația să nu mai fie afectată de lipsuri de niciun fel, în care dreptul la educație și la asistență medicală să nu mai fie un deziderat.

Conflictele și crizele din ultimii ani din zona MENA, globalizarea, precum și problemele interne ale UE, în speță BREXIT-ul, au arătat că lumea este într-o continuă schimbare. Situația relațiilor dintre diferite state sau organizații internaționale ne demonstrează că lumea evoluează, iar statele se adaptează neîncetat noilor realități. Apariția comunităților europene, respectiv CECO, CEE și CEEA, iar, ulterior, a UE ne-a demonstrat că existența unor organizații multinaționale nu este

deloc întâmplătoare și imposibil de realizat. UE a constituit, de-a lungul anilor, un model de urmat pentru statele din zona MENA, în care drepturile și libertatea omului au primat.

Cu toate acestea, valorile care definesc Uniunea nu au fost adoptate de către statele MENA, principalele realizări fiind cele de natură economică.

O ipoteză demnă de luat în calcul, care să aducă schimbări majore în zonă, ar fi crearea unei organizații a statelor din zona MENA sau extinderea UE către sud și sud-est și integrarea unor state din aceea zonă în Uniunea Europeană.

Încă de la apariția primelor idei despre o uniune a statelor europene, urmate de crearea *Comunităților* în vestul Europei, până la situația actuală, *politica*, cu toate lipsurile și neajunsurile sale, a constituit elementul principal al evoluției a ceea ce astăzi este Uniunea Europeană. UE este un reper de colaborare economică, de bunăstare socială, dar și un partener politic demn de încredere al statelor din întreaga lume, în general, și, în special, al statelor din zona MENA. Exportul *democrației și bunăstării din UE* către statele din zona MENA rămâne unul dintre principalii piloni ai politicii externe a UE.

NOTE:

1 Marius Valeriu Păunescu, *Sistemul Uniunii Europene în contextul cooperării civil-militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, p. 10.

2 *Ibidem*, pp. 7-8.

3 *Ibidem*, p. 23.

4 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/336/middle-east-and-north-africa-mena_en, accesat la 12.04.2018.

5 <http://oaji.net/articles/2016/3365-1467891019.pdf>, accesat la 29.05.2018.

6 Oana Mihaela Mocanu, *Inițiative ale UE în regiunea Mediterană*, Colecția de studii IER (Institutul European în România), nr. 28, 2010, p. 9.

7 *Mesures D'Accompagnement* (fr.) – măsuri financiare și tehnice de acompaniere a reformei structurilor economice și sociale în cadrul oferit de Parteneriatul Euromediteranean.

8 Oana Mihaela Mocanu, *op.cit.*, p. 10.

9 Constantin Moștofleu, *Rolul UE în asigurarea securității globale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008, pp. 63-68.

10 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52008AR0134>, accesat la 12.04.2017.

11 „Marele Orient Mijlociu” – o denumire relativă nouă apărută în domeniul geopoliticii, cuprinzând zona care se întinde între Marea Roșie și India, între Oceanul Indian, Marea Mediterană, Marea Neagră, Marea Caspică și Asia Centrală. Această împărțire teritorială a fost denumită de către

americani „Marele Orient Mijlociu”, iar de către europeni, „Orientul Mijlociu Extins”.

12 Mihaiela Bușe, *Gestionarea conflictelor internaționale ca problemă de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, p. 42.

13 Simona Frolu, *Securitatea națională în geopolitica integrării*, Editura Militară, București, 2010, pp. 124-134.

14 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-565_ro.htm, accesat la 22.03.2017.

15 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/336/middle-east-and-north-africa-mena_en, accesat la 22.04.2017.

16 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/22991/eu-working-hard-partners-solve-libya-crisis-mogherini_en, accesat la 22.04.2017.

17 <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/04/05/>, accesat la 22.04.2017.

BIBLIOGRAFIE

Bușe Mihaiela, *Gestionarea conflictelor internaționale ca problemă de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Frolu Simona, *Securitatea națională în geopolitica integrării*, Editura Militară, București, 2010.

Mocanu Oana Mihaela, *Inițiative ale UE în regiunea Mediterană*, Colecția de studii IER (Institutul European în România), nr. 28, 2010.

Moștoflei Constantin, *Rolul UE în asigurarea securității globale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

Păunescu Marius Valeriu, *Sistemul Uniunii Europene în contextul cooperării civil-militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.

https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/336/middle-east-and-north-africa-mena_en

<http://oaji.net/articles/2016/3365-1467891019.pdf>

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/ro/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.4.html

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52008AR0134>

<http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/04/05/>